

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

ANDRA KAMMAREN

Nr 27

12—16 november.

Debatter m. m.

Tisdagen den 15 november.

	Sid.
Minnesord över avliden ledamot	4

Onsdagen den 16 november.

Svar på fråga ang. upplysning om vissa åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.	4
Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag	19
Omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat	29
Interpellation av herr Fröderberg ang. utredningen om utbyggnad av de särskilda barnbidragen till änkors och invaliders barn ..	31

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 16 november.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 181, ang. omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat	29
— nr 182, ang. ökat anslag till avlöning av landsfiskaler	31
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 49, ang. lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.	31

Lördagen den 12 november.**Kl. 12 middagen.**

§ 1.

Föredrogs den av herr *Andersson* i Björkäng vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående säkerställande av en handelspolitik syftande till att i första hand vinna avsättning för varor, som produceras inom landet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 2.

Föredrogs den av herr *Persson* i Svensköpp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående förfarandet vid markegångssättningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skegrie vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående avhjälpan av de olägenheter för landsvägstrafiken, vilka uppstått till följd av olämplig belyningsanordning på vissa bilar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdeparte-

mentet angående tillfällig förbättring av statstjänarnas avlöningsförhållanden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Holmberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet i anledning av företagen inskränkning av Frejabolagets gruvdrift i Koskullskulle.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Ståhl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående viss ändring av Svenska akademiens stadgar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes: statsutskottets utlåtanden: nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 132 framlagda förslag angående omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat; och nr 182, i anledning av väckt motion angående ökat anslag till avlöning av landsfiskaler; samt

första lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 12.03 em.

In fiden
Gunnar Britth.

Tisdagen den 15 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Herr TALMANNEN öppnade sammanträdet med följande ord: Jag har i dag den smärtsamma plikten tillkännagiva, att vår aktade ledamot av denna kammare civilingenjören Martin Ljungberg avlidit. Ingen av oss kunde tro att slutet på hans levnadsbana var så nära. Hans intresse för vårt samhällsvårdande arbete gjorde honom väl skickad för de uppgifter, som föreläggas oss. Det var första lagutskottet, som Ljungberg på senare tid ägnade sin arbetskraft under riksdagstiden. För alla dem, som i sin dagliga gärning stodo honom nära, känns hans bortgång som en svår förlust. Med tacksamhet skola vi minnas hans insats i riksdagsarbetet.

Vi lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollet för den 9 innevarande november.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 181 och 182 samt första lagutskottets utlåtande nr 49.

§ 4.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 218, med förslag till förordning om särskilt anstånd med inbetalning av kvarstående skatt på grund av 1949 års taxering, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.03 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 16 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att herr Sjölin, som vid kammarens sammanträde den 22 nästlidna oktober med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Ohlin till mig riktat följande fråga: »Kan Eders Excellens lämna upplysning om vilka åtgärder regeringen vidtagit för att förebygga polska övergrepp mot svenska sjömän i polska hamnar och för att trygga att svenska medborgare, som blivit anhållna i Polen, omedelbart få kontakt med lämplig representant för de lokala svenska myndigheterna?»

Till svar får jag meddela, att regeringens åtgärder ha bestått i upprepade diplomatiska démarcher och förhand-

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

lingar med polska vederbörande. I ett interpellationssvar den 28 maj 1949 i första kammaren lämnade jag upplysningar om vad dittills förekommit och tillåter mig hänvisa härtill.

Det svåra övergreppet nyligen mot styrman Larsson ombord på fartyget Rolf i Gdynia föranledde allvarliga föreställningar från svensk sida. Det må med tillfredsställelse konstateras att överrätten snabbt ändrade underrättens dom och frigav Larsson. På samma gång bör understrykas att Larssons anhållande var helt oberättigat. Incidenten i Stettin ligger på ett annat plan, och någon protest mot den polska polisens hållning har ej varit motiverad. Men jag hoppas att också detta fall snart må kunna avvecklas.

I våra bemödanden att övertyga polska vederbörande om nödvändigheten av större rättssäkerhet för svenskt sjöfolk i polska hamnar ha vi haft ett värdefullt stöd av vederbörande personalorganisationer. Det bör till slut konstateras att våra synpunkter så småningom torde ha vunnit ökad förståelse hos polska utrikesministeriet.

Vidare anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Jag tackar för excellensens svar; särskilt den sista meningen var ju glädjande, nämligen att utrikesministern har fått det intrycket, att det polska utrikesministeriet fått ökad förståelse för de svenska synpunkterna. Jag tillåter mig uttrycka den förhoppningen, att denna förståelse måtte tränga igenom från det polska utrikesdepartementet till de lokala polska myndigheterna; det har ju ibland förefallit som om där funnes ett betydande avstånd.

Jag tillåter mig, herr talman, att i anslutning till utrikesministerns påpekanden göra endast några få allmänna reflexioner. För det första förefaller det mig vara naturligt, att man från svensk

sida mycket bestämt hävdar, att en svensk medborgare vid anhållande i främmande land, t. ex. i Polen, bör ha rätt till omedelbar kontakt med konsulat eller annan lokal svensk myndighet och att det borde vara vederbörande polismyndighets skyldighet att utan dröjsmål underrätta de lokala svenska myndigheterna. Det tycks inte vara polsk praxis att förfara på detta sätt. För det andra borde det vara självklart att vederbörande, sedan han ställts inför domstol, skall äga rätt att genom den lokala svenska myndighetens försorg eller på annat sätt skaffa sig advokat, som kan uppträda vid hans sida under rättegångsförhandlingarna, eftersom ju detta är enda möjligheten att få trygghet för att verkligen alla synpunkter bli beaktade, som böra beaktas. Vidare förefaller det naturligt att man inte håller en person fängslad under lång tid före domen eller att man skjutsar honom från ett fängelse till ett annat, så som skett i ett av de senaste fallen, utan att man över huvud taget ger de anhållna en behandling, som uppfyller rimliga krav.

Jag tror därför att man måste konstatera — utan att gå in på några detaljer i fråga om vad som förevarit i varje särskilt fall — att det brustit åtskilligt i alla dessa av mig nu berörda avseenden. Man måste därför förstå, att svenskt sjöfolk har känt och känner ett mycket utpräglat missnöje. Från det hållet kräver man ett uttalande från polsk sida, som kan innebära något av en garanti för att en verklig ändring skall komma till stånd. Nu är det klart att det är mycket svårt för vårt utrikesdepartement att skaffa uttalanden av sådan bindande karaktär; det som hittills uppnåtts går väl inte så långt som man skulle kunna önska. Jag hoppas emellertid att det skall bli möjligt att i framtiden få en beständare praxis i detta avseende. Jag vill instämma i utrikesministerns uttalande, att de be-

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

rörda sjöfolksorganisationernas aktivitet gjort en betydande nytta. Hur pass allvarligt man på det hållet tar på situationen har ännu en gång bekräftats i den i dag publicerade resolution, som Sveriges fartygsbefälsförening antagit, tydligen efter omsorgsfull prövning av vad som förevarit. I denna resolution säger man bland annat: »Många svenska sjömän har under denna tid från de polska myndigheternas sida varit utsatta för godtycke, övergrepp och brutala förhörsmetoder. Många har arresterats av obekanta anledningar eller dömts till fängelsestraff för obetydliga ordningsbrott. Upprepade gånger har de ombordanställdas organisationer haft anledning att fästa den svenska regeringens uppmärksamhet på den långa raden av våldshandlingar mot svenskt sjöfolk i de polska hamnarna. De allvarliga erinringar, som regeringen genom sitt sändebud låtit framföra, och de direkta förhandlingar, som för två år sedan fördes mellan den polska och den svenska regeringen, har emellertid icke medfört att rättsförhållandena i de polska hamnarna bringats till överensstämmelse med vad som internationellt är gängse.» Man fortsätter sedan och protesterar mot den dom, som fällts över styrman Larsson och som man betraktar som ett upprörande bevis på osäkerhetstillståndet i de polska hamnarna. Därefter tillägger man: »Såframt de polska myndigheterna icke kan hindra upprepning av övergrepp mot svenska sjömän och skapa garantier för att dessa behandlas på ett sätt, som överensstämmer med internationell rättspraxis, uppdrar föreningens medlemmar åt styrelsen att överväga huruvida fartygsbefälet längre skall medverka till att upprätthålla sjötrafiken på polska hamnar.» Jag tror att uttalanden av denna art — och andra ha ju kommit från andra sjöfolksorganisationer — och den aktion, som förekommit i svensk press, ävensom de utta-

landen, som kommit från regeringshåll, böra ha ökat effekten av de officiella hänvändelser, som våra myndigheter i Polen ha gjort, så att de polska myndigheterna böra förstå, att ett fortsättande av det hittillsvarande tillvägagångssättet mycket allvarligt skulle skada de vänskapliga förbindelserna mellan Polen och Sverige.

Om man, herr talman, frågar vad som kan göras utöver sådana bestämda föreställningar, som jag är glad att kunna konstatera att vår representation har gjort i Polen och utrikesdepartementet här i Stockholm, så är det väl inte lätt att ge några specifika rekommendationer. Utrikesministern ifrågasatte i våras en revision av sjöfartstraktaten mellan Polen och Sverige. Utrikesministern var själv inte säker på om detta var en lämplig väg att uppnå största trygghet mot övergrepp. Tillåt mig fråga, om utrikesministern har någon upplysning att ge om detta tänkbara tillvägagångssätt. Vidare nämnde utrikesministern i våras, att reglementära föreskrifter och tullbestämmelser skulle översiktligt sammanställas av de polska myndigheterna och sedan genom svensk försorg tillställas de svenska fartygsbesättningarna, vilket skulle kunna bidra till att undanröja vissa konflikthanledningar. I våras hade man ännu inte fått några, trots att de voro utlovade från Polens sida sedan rätt lång tid tillbaka. Tillåt mig också fråga, om regeringen härvidlag har någon upplysning att lämna.

Till sist, herr talman, vill jag bara göra en allmän reflexion. Under en tid, då individens rätt hävdades på ett mera självklart sätt i de flesta länder i sådana fall då det förekom övergrepp i främmande land mot det egna landets medborgare — och det skedde i snart sagt alla länder — tog man mycket allvarligt på spörsmål av den art jag här berört. Nu har man i en del länder tydligen förvärvat en annan syn på dessa

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

spörsmål. Man tycker helt enkelt, att det inte är så noga. Jag tycker, att det är angeläget för ett land som vårt att vårda goda internationella rättstraditioner. Jag vill därför uppmana regeringen att inte förtrötts på den väg den vandrat när det gäller att hävda principer, som förefalla oss mycket viktiga. Att man i folkdemokratierna med deras alltmera utpräglade polisstatsmetoder har en annan syn på människorna än i demokratierna är en sak för sig. Individerna har ju i sådana stater knappast någon rätt, utan staten, eller man kanske skulle kunna säga det med all makt utrustade partiet, har ju all rätt. Det är kanske därför begripligt men inte försvarligt, att man i sådana samhällen har svårt att förstå ett rättssamhälles krav på att ingen skall få dömas ohörd eller ställas utan rättegångsbiträde och att godtycke och brutalitet vid anhållande äro oförenliga med rättstradition. Men vi i Sverige, som ha mycket gamla rätts-traditioner av detta slag, ha all anledning att betrakta det som en angelägenhet av största vikt att våra förbindelser med andra länder och våra medborgares rättssäkerhet såvitt möjligt tryggas och skyddas emot godtycke. Jag vill för min del, herr talman, inte rikta någon som helst kritik mot regeringen för dess handläggning av dessa spörsmål. Jag vill bara betona, att den svenska opinionen — givetvis med undantag för kommunisterna — står enig bakom en önskan att regeringen skall fortsätta med och, om det behövs, öka sina ansträngningar att hävda dessa rättsprinciper.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! I anledning av ett par frågor, som herr Ohlin ställde till mig, vill jag säga att vi ha mottagit ett förslag till sjöfartsavtal från polsk sida. Det befinner sig för närvarande under granskning hos

kommerskollegium. Emellertid visar redan ett flyktigt studium av förslaget, att det inte i tillbörlig grad tillgodoser de synpunkter, som man från svensk sida måste anlägga på dessa frågor. Det tillförsäkrar vårt sjöfolk »nationell behandling» i Polen, men det ger inte de garantier, som man måste önska från svensk sida. Det är klart att vi skola försöka få fram ett motförslag och så småningom begynna förhandla i denna fråga. Vad beträffar de reglementära föreskrifter, som gälla ordningen i hamnarna, ha vi trots flera påminnelser ännu inte mottagit dem, men senast i samband med diskussionerna om de nu föreliggande fallen ha vi fått löfte om att inom en snar framtid få en sammanfattning av dessa regler.

Jag vill ytterligare tillfoga, att den polska regeringen själv i våras i anledning av en tilldragelse i en engelsk hamn med avseende å ett polskt fartyg — det gällde det mycket omskrivna fallet Eisler, då engelsk polis arresterade en passagerare på det polska fartyget — riktade en note till den engelska regeringen, i vilken uttalades synpunkter, som i hög grad överensstämde med dem vi i vår tur framfört till den polska regeringen i anledning av sådana här incidenter beträffande svenska fartyg. I denna note förklarades bl. a., att de brittiska myndigheternas ingripande på polska fartyg i engelsk hamn vore ett brott mot de internationella regler, som bruka tillämpas beträffande handelsfartyg i främmande hamn. Särskilt måste den polska regeringen, förklarades det, anse det vara ett uppenbart brott mot dessa regler, att vederbörande myndigheter inte, innan ingripande skedde, träffade överenskommelse med fartygets befälhavare och polske konsuln. Vidare kunde den lokala myndighetens intervention på det främmande fartyget endast tillåtas, då fartygets befälhavare eller representant för den nation, vars flagga fartyget förde, begärt hjälp, eller

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

den offentliga ordningen blivit satt i fara. De brittiska myndigheterna hade enligt noten fullständigt negligerat den polske konsuln, trots att enligt allmänt vedertaget bruk hamnstadens myndigheter skola vända sig till respektive konsuläre eller diplomatiska representant för fartygets hemlandsstat och hemställa om hans godkännande, innan en aktion företages på ett främmande fartyg.

Som jag nyss nämnde ha vi i samband med dessa föreliggande fall med stor styrka understrukit just dessa synpunkter, som den polska regeringen själv givit sin anslutning till i fråga om sedvanlig internationell praxis.

Herr TALMANNEN yttrade: I § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrives, att vid besvarande av enkel fråga endast den ledamot, som framställt spørsmålet, och det statsråd, som lämnat svaret, må delta i överläggningen. Det är dock kammaren obetaget att, då viss fråga besvaras, på förslag av talmannen eller annan ledamot besluta upphäva den sålunda stadgade inskränkningen i yttranderätten. Sådant beslut skall fattas utan föregående överläggning.

Härefter meddelade herr talmannen, att herr Johansson i Stockholm begärt ordet, och framställde propositioner dels på bifall till därmed gjort förslag att beträffande denna fråga upphäva den stadgade inskränkningen i yttranderätten, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår förslaget att beträffande föreliggande

fråga upphäva den stadgade inskränkningen i yttranderätten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda förslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Birke begärde emellertid rösträkning, vadav votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 56 ja och 104 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså beträffande föreliggande fråga beslutat upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga stadgade inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnade herr talmannen ordet till

Herr JOHANSSON i Stockholm, som anförde: Herr talman! Det tillkommer väl mig att efter denna votering inleda mitt anförande med ett tack till den tveksamma majoriteten för dess insats för yttranderätten. Jag skulle inte ha proponerat på denna insats, om kammarens föredragningslista varit diger och ansträngd, men som bekant ha vi hittills haft mycket god tid i denna riksdagsförläggning.

Här har tidigare från herr Ohlins sida hävdats, att alla utom kommunisterna stå på samma linje. Hela riksdagen, även kommunisterna, står emellertid ense om några väsentliga ting, nämligen att svenska sjömän i främmande hamnar, som anhållits eller åtalats för någon

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

förseelse, böra ha en självklar rätt att vända sig till sitt lands konsulat, att få advokat, hjälp att över huvud taget få kontroll över att de behandlats riktigt i den främmande hamnen — detta oavsett om den ligger i Polen eller annorstädes — och att samma rätt bör tillkomma utländska sjömän i Sverige.

Sedan är frågan: Har denna rätt överträtts i föreliggande fall? Jag vill försöka göra boskillnad mellan vad som faktiskt förekommit och den groteskt överdrivna, uppförstorade debatt, som förekommit i vissa delar av pressen. Är det riktigt att övergrepp höra till ordningen för dagen i de polska hamnarna? Herr Undén besvarade i våras, jag vill minnas i maj, en interpellation i samma fråga. Sedan dess har det ju inte varit så mycket polsk sjöfart, varför de siffror han då nämnde ännu kunna ha ett visst vitsord. Han meddelade då, att under den tid, då 20 000 svenska sjömän besökt Polen, hade summa 22 stycken blivit anhållna eller tagna i fångsligt förvar, alltså ungefär en på tusen. Jag skulle nästan tro, att det är en genomsnittsprocent för alla hamnar i världen. Jag tror inte att det är något speciellt för de polska. Politiska spekulanter i pressen ha i mycket genomskingligt syfte försökt förstora denna sak dels för att störa de svenska förbindelserna med Polen och dels av surhet över att den svenska handelsdelegationen försummade att skriva under kolavtalet i tid, varigenom vi förlorade några miljoner kronor på devalveringen.

Tag nu de ifrågavarande fallen. Hela tiden har man generaliserat undantagsfall, vilket man inte bör göra. Tag först fallet Whegst. Det står inte under debatt längre. Det är nämligen obesträtt, att Whegst var berusad, att han slog poliserna och kallade dem polska svin. Det är, inom parentes sagt, ett tilltalsord, som Hitlers SS-män brukade använda till polackerna. Hur går det f. ö. med en polsk sjöman, om han i svensk

hamn slår svenska polismän och kallar dem för svenska svin? Jag undrar, om inte han straffas ganska summariskt efter svensk lag — utan att den polska pressen startar någon larmkampanj och upphöjer honom till nationalhjälte. Det är mycket lättare att bli det i Sverige.

Fallet Larsson ligger litet annorlunda till. Excellensen Undén har här gjort jämförelser mellan det fallet och fallet Eisler i en engelsk hamn. Det kan tyckas ligga nära till hands att göra det, men jämförelsen stämmer inte. I fallet Eisler gick engelska polisen på amerikanskt uppdrag ombord utan att höra fartygets kapten — och gick rätt våldsamt fram — för att häkta en av båtens passagerare. Gick polska polisen ombord på den svenska båten på samma sätt? Nej, tvärtom, den gick ombord för att slippa häkta en svensk sjöman, som hade anträffats utan papper. Det bör här sägas, att en av de vanligaste metoderna när det gäller att smugga ut motståndare till regimen är att utläanningarna överlåta sina pass till polackerna och sedan säga, att de ha tappat dem. Polisen hade, för att slippa anhålla denne man, ett legitimt intresse av att höra sig för, huruvida han verkligen, som han påstått, tillhörde fartygets besättning. Han hade nämligen överlämnat sina papper till en taxichaufför som pant för en körning, som han inte kunde betala.

Om vad som sedan förekommit föreligger det stridiga uppgifter från styrman Larsson och de polska polismännen. Så mycket är dock klart — jag citerar här styrman Larssons egna ord i Dagens Nyheter — att han instinktivt tog åt pistolhölstret. Det har sagts i en svensk tidning att styrman Larsson lurades att skriva under en bekännelse. Detta är inte riktigt. De polska myndigheterna kunna visa papperet där han själv skrivit, att han inte minns någon ting av vad som hänt, därför att han inte var nykter.

Jag säger inte detta för att på något

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

sätt komma åt styrman Larsson. Det är inte han, som förstorat upp denna affär. Tvärtom har han förklarat, att man inte bör göra sensation av fallet, och han har undanbett sig alla överdrifter. Han har sagt, att det värsta var, att han under de första dagarna inte fick några cigarretter. Tro riksdagens ledamöter, att fångarna i svenska fängelser få cigarretter utan vidare?

Den polska polisen ansåg, att styrman Larsson hade gjort motstånd mot polisen och myndigheterna och att han hotat dem. Det är också vad de ha omvittnat inför rätten. Men sedan är det möjligt — jag känner inte till de detaljerna närmare — att det också har förelegat vissa försummelse från polsk sida, när det gällt kontakten med konsuln för att skaffa styrman Larsson en advokat. Man hade räknat med att konsul Lejon skulle ordna detta. Det kom också advokathjälp senare. Konsul Lejon hade för övrigt tid på sig att ordna den saken. Jag har hört litet om hur ömsesidiga missförstånd ha inverkat. Det är sannolikt att det härvidlag från polsk sida har begåtts ett fel, men tro ni inte att polackerna i det fallet ha någon moträkning på oss? Jag erinrar här om polacken Bersjevski, som söp sig kvar med en svensk sjöman på en båt och kom hit i misshugg. Den mannen kvarhölls i svenskt fängelse en hel månad, utan att anklagas för någonting och utan att det polska konsulatet blev underrättat. Hur fungerade herr Ohlins traditionsrika rättssamhälle den gången?

Jag erinrar också om att några polska avhoppare tvingade tre polska fiskare att frakta dem över Östersjön. Dessa fiskare kvarhölls, trots att de redan första dagen sade, att de ville fara hem igen. De kvarhölls i Sverige i tio dagar, utan att detta anmäldes till konsulatet. Om vi skola göra jämförelser om hur rättssamhällena fungera, är

herr Ohlin då alldeles säker på att jämförelsen utfaller till Sveriges förmån?

Det har i polska hamnar förekommit en hel del också från svenskt håll. Det har t. ex. förekommit smuggling av varor och människor. Det har också förekommit en del saker och ting på andra ställen än i hamnarna, t. ex. att en av UD:s svenska attachéer försökt smuggla ut konstverk i diplomatbagage. Det kan därför hända att en clearing inte blir så fördelaktig för Sverige.

Under den fascistiska tiden, både den polskfascistiska och den tyskfascistiska, voro de polska hamnarna mycket illa kända. Gdynia ansågs t. ex. då vara ett av de värsta hålen i världen. Det torde vara obestridligt, att den nya regimen sedan dess har gjort allt för att skapa ordning och reda i sådana hamnar och att de nu förbättrats högst väsentligt. I varje fall ha en mängd sjömän, både besättningarna på berörda båtar och andra, mycket bestämt protesterat mot de överdrivna skildringarna av förhållandena, som i detta avseende förekommit.

Förr hände det ofta att sjömän råka de illa ut, rånades, fängslades och kommo bort. Ja, de blevo t. o. m. ihjälslagna. Men då blev det bara tre petittrader i Dagens Nyheter och ingen interpellation från folkpartiet! Detta berodde kanske på att de dåvarande regimerna tedde sig mera sympatiska för folkpartiet och dem, som stödjade detsamma.

Samtidigt med här berörda händelser i Polen hände det ett annat intermezzo i Franco-Spanien. Det gällde där inte någon sjöman utan en svensk ingenjör, Ivar Svensson. Han kunde tala spanska, och han prövade sina språkkunskaper på en polis. Bland annat frågade han vad polisen hade i lön. Den svenske turisten häktades och inslängdes i en cell med iskallt golv. Man hotade honom med tortyr och med att man skulle skjuta eller slå ihjäl honom.

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

Han anklagades för fullständigt upp-diktade brott, bl. a. att ha kallat Franco för »son av en hynda». Detta är ett typiskt engelskt, kanske också spanskt, okvädinsord, men svenskt är det inte. Han anklagades, helt grundlöst, för att vara kommunist och för att ha kämpat i kriget på den ryska sidan. Han fick dålig mat, och hans cell, som var mycket trång, formligen kryllade av ohyra. Men endast en borgerlig tidning här i Sverige gjorde någon större sensation av den saken. Folkpartiet underlät att interpellera i den frågan! Berodde detta måhända på att de kretsar i Sverige, som vilja göra slut på våra handelsförbindelser i öster, äro mera intresserade av ökade handelsförbindelser med det fascistiska Franco-Spanien?

Det som hänt i Polen — eller liknande ting — händer överallt. Den stora majoriteten av Sveriges sjöfolk sköter sig utomordentligt bra. Sjöfolket vill ha ordning och respekt i hamnarna. Ibland inträffa dock en del intermezzon, och det är sådana undantagsfall som här ha generaliserats. Men sådant händer också här i Sverige bland utländskt sjöfolk. Se bara på göteborgspolisens statistik. Av den framgår hurudana förhållandena härutinnan äro i vår största hamn. Hur gick det t. ex. för den engelske sjöman, som i ett något kärleksfullt sinnestillstånd omfamnade en ståt i Göteborg, så att den ramlade omkull? Han fick en ganska långvarig kontakt med göteborgspolisens.

Det är inte bara i Evert Taubes visor utan också i verkligheten det händer att sjömän, som blivit efterseglare, gå och svälta och »få smörj av Antwerpens poliser» — utan att någon för den skull interpelleras i riksdagen. I Australien kunna t. ex. efterseglare riskera att bli ådömda flera månaders fängelse. Det händer att sjömän komma bort — utan att man bryr sig om den saken i svensk press.

Sedan skall jag övergå till att säga något om en annan form av övergrepp, som inte väckt någon uppståndelse här hemma. Jag tänker här på ett sådant fall som Per Erikssons, den svenske sjöman och fackförbundsfunktionär, som visat så stort intresse för demokratin, att han var beredd att offra sitt liv i spanska inbördeskriget och där visade så stor tapperhet, att han avancerade till kapten i den spanska folkarmén. Denne man har upprepade gånger anhållits av polisen i Kalifornien, frigit mot borgen och hotats med skymflig utvisning. Varför? Jo, han anklagades för att under 1930-talet ha tillhört Sveriges kommunistiska parti, som sades sträva efter att störta den amerikanska regeringen. Jag har ingen anledning att värdera ned det parti, som jag tillhör, men detta är väl ändå att en aning överdriva våra insatser. På denna anklagelsegrund har han anhållits åtskilliga gånger för utvisning från Amerika.

Försvarskommittén har ibland fått in någon liten notis om saken, men annars har jag inte — möjligen med något undantag — sett att någon tidning på ledaravdelningen har tagit till orda för att sjömannen Per Eriksson skulle få komma tillbaka till Sverige utan att ha blivit påsatt någon mindervärdestämpel.

Eller ta fallen Erik Jansson och Knut Mineur, vilka häktades i Tyskland och fingo sitta flera år i Hitlers fängelser. Vad fingo de för hjälp från Sverige? Det enda som kom härifrån var ideliga varningar till svenska sjömän att för all del inte stöta sig med någon, när de kommo till tyska hamnar.

Det finns också en svensk sjöman, som bär ett i svensk riksdagshistoria mycket känt namn, utan att vara släkt med honom, som bar namnet här i riksdagen, nämligen Karl Staaf. Den sjömannen satt i dödszell i Hitler-Tysk-

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

land, men domen hann inte gå i verkställighet. Den mannens öde sågo vi mycket litet om i svensk press, och hans fall föranledde inte någon interpellation i riksdagen.

Vidare kunna vi se på hur svenska sjömän behandlas inte bara i utlandet utan även här hemma. Det enda intresse som riksdagen visat för våra sjömäns öden i främmande hamnar har varit, att riksdagen har berövat dem dispositionsrätten till en del av deras intjänta lön för lång tid och satt dem under förmyndare.

Under en tid, då rederiernas vinster voro så höga, att en nybyggd tiotusentonnare i böckerna skrevs ned till en kronas värde, innan den sattes i sjön, förekom det en hel del olyckor, som förorsakades av bristande säkerhetsanordningar. När t. ex. ångaren Vänersborg gick under i Blekinge skärgård, fingo många besättningsmän sätta livet till på grund av redarnas snikenhet. Men den saken föranledde inga stora rubriker i tidningarna och ingen interpellation av herr Ohlin!

Vad är det nu som ligger bakom denna sista aktion? Jag tänker inte här på de legitima kraven, ty beträffande dem äro vi alla av samma mening: att svenska sjömän skola åtnjuta de rättigheter, som tillkomma dem. Det ha sjöfolksorganisationerna i Sverige begärt och fått gensvar från de polska sjöfartsorganisationerna. Den saken behöver man alltså inte diskutera. I de fall, där övergrepp begås, skola de regleras i normal ordning. Men vad jag har fäst mig vid är, att denna presskampanj är ett direkt led i de kretsars arbete, som vilja flytta över den lilla handel vi ha i öster och sydost till väster. Den saken har framgått mycket tydligt. För Sveriges del kommer följden av denna strävan att bli, att den kris, som den förda politiken leder fram till, kommer att drabba oss mycket hårdare än annars hade blivit fallet.

Utrikesminister Undén och herr Ohlin ha nyss talat om att Polen föreslagit Sverige ett sjöfartsavtal. Det är väl åtminstone några månader sedan det hände. Om man nu i kommerskollegium har granskat detta förslag och inte är belåten med detsamma, så är det ganska underligt att de svenska myndigheterna inte ens ha framlagt något motförslag, vilket ju annars är det normala. Detta kan väl inte bero på att det ligger påtryckningar från annat håll — från Amerika — bakom och att man från det hållet icke tillåter några som helst avtal med östländerna?

Det senkomna intresset för sjömännen kunna vi lämna åt sitt värde. Här är det andra intressen som ligga bakom, intressen som gå stick i stäv med svenska folkets önskan att få till stånd goda, direkta handels- och andra förbindelser även med länder, som ha ett annat politiskt system än Sverige, och att kunna reglera uppkommande skiljaktheter så, som bruket är vänskapliga länder emellan. Jag tvekar inte att beteckna denna antipolska presskampanj som direkt skadegörelse mot Sveriges intressen.

Vidare yttrade:

Herr HALLÉN: Herr talman! Det som gjort att jag har tillåtit mig begära ordet i denna debatt är, att jag jämte några riksdagskamrater för en del år sedan besökte Polen för att resonera med de polska hamnmyndigheterna om svenska sjömän och deras behandling. Eljest skulle jag inte ha dristat mig att ta till orda här.

Jag vill säga, att om kammaren var en smula tveksam om huruvida vi skulle ge Gustav Johansson ordet eller inte i denna debatt, så undrar jag om denna tveksamhet har skingrats nu, sedan vi ha fått följa honom på hans fantasifyllda utflykter till Spanien, London och andra platser.

Jag saknar förmåga att gå in på de-

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

taljkritik av de härresande fall, som här ha rekapitulerats, och det göra förmodligen också alla andra kammarledamöter. Det var ju alldeles självklart, att i en sådan här debatt antingen herr Johansson eller någon av hans kamrater skulle begära ordet. Var skulle slevten vara om inte i grytan! Med den för närvarande mycket konfiskatoriska och fiskaliska omprövning av kommunisternas lojalitet, som kominform satt i gång, måste ju våra svenska kommunister begagna varje tillfälle att betyga sin lojalitet inte bara mot Sovjet utan mot alla öststaterna. Det är inte tänkbart med den tankevärld, i vilken de leva, att det i dessa länder skulle kunna begås något rättsövergrepp emot andra medborgare. Det är som att förgripa sig på den heliga stolen i Rom, allra minst, att någon skulle våga hysa en sådan tanke! Vore jag kommunist, skulle jag försöka gå betydligt listigare till väga och erkänna, att naturligtvis kan det tänkas att till och med i öststaterna kunde någon underhuggare bland myndigheterna göra sig skyldig till ett beklagligt övergrepp. Det vore säkert en betydligt klokare kommunistisk politik än att ideligen rusa upp och bedyra, att allt är väl beställt och att det bara är en illvillig kampanj för att överflytta den svenska handeln med kol till Westfalen eller England — sådana fantasier röra sig i herr Johanssons huvud.

Herr Johansson gör vidare jämförelse med hur en polsk sjöman skulle behandlas om han använde sådana kraftiga uttryck i en svensk hamn. Förmodligen hade man inte fäst sig vid det. I värsta fall kanske han blivit stämd för förgelseväckande beteende och fått böta 15 kronor, men han hade alldeles säkert inte fraktats som ett kולי mellan Härlanda och Långholmen och en del andra ställen utan behandlats som andra medborgare. Det kan ju herr Johansson dra sig till minnes.

Jag erinrar mig mycket väl ifrån var resa i Polen och våra samtal med svenskt sjöfolk där, hur alla — och det var de lojala sjömännen, som inte deltog i människosmuggling, som jag inte vill försvara — hyste rädsla för att råka ut framför allt för hamnpolisen. Herr Johansson tycker att det är ett majestätsbrott att yttra sig så, men det var det svenska sjöfolkets allmänna uppfattning, och det kanske kan vitsordas ytterligare i kammaren.

Jag skall sluta, herr talman, med att säga att det är mycket intressant att se, hur herr Johansson betar sig. Här utnyttjar han med kammarens välvilliga tillstånd medborgerliga rättigheter och profiterar på dem, rättigheter som han inte skulle tveka ett ögonblick att i samma stund som han själv finge makten förmena oss allesammans.

Herr DICKSON: Herr talman! Jag röstade emot att herr Johansson i Stockholm skulle få yttra sig. Det var inte för att lägga band på yttrandefriheten som sådan, utan det var för att jag såg för min inre syn och hörde för min inre hörsel, om jag får uttrycka mig så, ungefär vad som skulle komma; efter det att kammaren nu har givit herr Johansson lov att tala är jag rädd att den enkla frågan kommer att förfalla till samma procedur som den som kännetecknar en interpellation.

Jag har lika litet som herr Johansson personlig erfarenhet av vad det gäller i det apostroferade fallet. Men det är väl ganska klart, att den mycket allmänna uppmärksamhet, som de senast passerade fallen ha väckt här i landet, också ger vid handen att det måste varit något särskilt, att förhållandena i Polen ha blivit osäkrare. Man kan väl också misstänka, att det är den nära kontakten österut som har gjort, att dessa förhållanden blivit för oss allt mer främmande. Jag har själv varit i

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

Sovjetunionen. Jag har blivit personligen väl bemött och har för min egen del ingenting att klaga över. Jag har också sett en hel del intressant där ute, men där finnas också företeelser, som äro absolut omöjliga att förlika sig med, när man uppfostrats i västerlandet. Det är att hoppas att den tendens att svänga över åt annat håll, som man kan iakttaga bland dem, som hållit på kommunismen här i landet, måtte fortsätta.

Jag håller sedan fullständigt med herr Johansson om att de uttryck, som styrman Larsson sägs ha fällt i den polska hamnen, inte voro salongsmässiga och inte heller lämpliga på den plats, där de fälldes. Jag vet inte var han kan ha lärt sig dessa ord, men skulle man inte kunna tänka sig att han vid något tillfälle har kommit i närmare kontakt med den terminologi, som man kan finna i en tidning, som står herr Johansson i Stockholm nära?

Herr SVENSSON i Göteborg: Herr talman! Jag vill först för att skingra eventuella missförstånd dels å mina egna och dels å den fackliga organisations vägnar, som jag företräder, understryka att vi för vårt vidkommande inte ha något att erinra mot det sätt, varpå man från officiellt svenskt håll handlagt de incidenter, som tid efter annan inträffat i de polska hamnarna. Tvärt om är det mig angeläget att här framhålla, att de svenska sjömän, som det i detta fall rör sig om, alltid haft fullt och helhjärtat stöd från den svenska utrikesledningens sida.

Jag vill här passa på att inskjuta, att detta stöd också har förefunnits i det av herr Johansson omnämnda fallet Per Eriksson.

Vad gäller det sist aktuella fallet — jag syftar här på styrman Larsson — så handlades det med berömvärd såväl snabbhet som fasthet från svenskt håll,

och jag vill här passa på tillfället att för vårt vidkommande taga avstånd från den något syrliga kritik som i vissa tidningar framförts emot utrikesdepartementets handläggning av just detta fall.

Jag finner det också angeläget framhålla, att vid de samtal, som jag på sin tid hade i denna sak med Polens minister i Stockholm, denne ställde sig fullt förstående till de sakskal, som framfördes från min sida. Den polske ministern var sålunda helt ense med mig om att i den händelse en svensk medborgare av en eller annan anledning anhålles av de polska myndigheterna, skall han ges möjlighet att omedelbart komma i förbindelse med närmaste svenske konsul, tolk skall ställas till hans föfogade, och om anhållandet leder till åtal skall den åtalade få tillgång till juridisk hjälp. Jag har all anledning antaga, att dessa synpunkter, om vilka vi alltså voro helt överens, av ministern bringats till det polska utrikesministeriets kännedom.

Det kan måhända också vara av intresse att fartygsbefälsföreningens direktör, kapten Åkesson, som besökte Polen i förra veckan och som jag hade tillfälle tala med i går, vid samtal med representanter för olika myndigheter fick den bestämda uppfattningen, att dessa äro inställda på en positiv medverkan för att borteliminera irritationsanledningar från polskt håll och ge de svenska sjömännen det rättsskydd, som de ha anledning kräva vid sina besök i polska hamnar. Det finns enligt min mening anledning förmoda, att hans excellens utrikesministerns i dag gjorda uttalande, att våra synpunkter så småningom torde ha vunnit ökad förståelse hos polska utrikesministeriet, har fullt fog för sig.

De aktioner, som under den gångna veckan företagits ifrån sjöfolksorganisationernas sida, ha alltså såvitt man nu kan bedöma medfört åsyftat resultat, och jag skall därför inte ytterligare för-

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

länga denna diskussion. Jag skall inte bemöta vare sig vad herr Johansson eller herr Ohlin anfört, ehuru skäl kanske finnes därtill på en del punkter.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag vill först korrigera en uppgift, som herr Dickson hade. Han blandade ihop två fall, då han trodde sig ha uppfattat en föregående talare så, att styrman Larsson skulle ha fällt några olämpliga skällsord gent emot polismyndigheterna. Det var den som var anklagad i Stettin, som hade fällt dessa uttryck. Styrman Larsson har ingalunda gjort sig skyldig till någon sådan sak som denna.

Jag begärde emellertid ordet för att säga några ord i anledning av herr Johanssons anförande. Han befann sig uppenbarligen i ett stort dilemma. Han kunde ju inte alldeles bortse ifrån de intressen, som sjöfolket självt har. Han kunde ju inte gå upp och säga, att de svenska sjömännen inte röna annan behandling än som är riktigt och rättvist. De ha burit sig så illa åt och gjort så många övergrepp å sin sida, och därför är det ingenting att säga om saken. Han kunde inte välja den positionen av uppenbara skäl. Han fick lov att säga, att de böra ha så bra rättsskydd som möjligt, och han medgav att det kunde ha begåtts handlingar emot dem, som han inte var beredd att gilla. Å andra sidan gällde det ju förhållandet till en folkdemokrati, och följaktligen måste herr Johansson också taga hänsyn till den faktorn. För att få en egen position försökte han göra något slags kvittning mellan övergrepp, som man på svensk sida skulle begått, gent emot de eventuella övergrepp, som de polska polismyndigheterna gjort sig skyldiga till. Han har då anfört en rad fall, som äro alldeles obestyrkta. Jag känner inte till dem. Ett faktum är, att den polska be-

skickningen inte har beivrat dessa av honom nämnda fall, då polska medborgare skulle ha blivit behandlade på ett alltför rigoröst sätt i Sverige. Alltså, hela den taktiken är inte mycket värd.

Förklaringen till att det förekommer relativt ofta klagomål över sådana här fall i de polska hamnarna kan ju inte vara att de svenska sjömännen ha blivit uppgifterade av tidningarnas uppgifter och därför ha fått en felaktig föreställning om vad som sker där borta. Herr Johansson vill väl ändå inte påstå, att det sjöfolk, som trafikerar de polska hamnarna, inte har någon egen uppfattning om vad som kan förekomma där. Men en grundläggande orsak till de fall, som inträffa, är uppenbarligen den, att man i Polen liksom i en del andra länder upprätthåller den allmänna regeln, att medborgare inte få lämna landet utan särskilt tillstånd och att alltså den som söker att taga sig ut ur landet utan att ha fått detta tillstånd begår ett grovt brott. De som på ett eller annat sätt ha bistått därvid, ha följaktligen gjort sig skyldiga till delaktighet i ett grovt brott och bli med fog åtalade och dömda.

Nu är det klart, att vi inte kunna blanda oss i vad andra länder ha för principer i fråga om förbud för medborgare att lämna landet utan tillstånd, och vi kunna naturligtvis inte heller annat än uppmana våra svenska medborgare, som tjänstgöra på svenska båtar, att avstå från att hjälpa polska medborgare att mot landets lagar fly ur landet. Men man kan ju inte komma ifrån att hela synen på de händelser, som inträffa, blir olika allt efter den grundläggande uppfattning man har. Anser man att det är en naturlig princip att förbjuda medborgarna att lämna landet utan tillstånd och att överträdelse av den regeln är ett grovt brott, följer allt det andra som en konsekvens av denna grunduppfattning. Anser man däremot att det är onaturligt att på detta sätt söka kvarhålla medborgarna, begränsa deras rörelsefri-

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

het och införa drakoniska strafflagsbestämmelser, då är det klart att överträdelser av sådana här lagbestämmelser komma i en helt annan belysning. Nu vore det intressant att höra, vad herr Johansson har för egen uppfattning. Är det en normal och riktig regel, som borde införas även i vårt land, att medborgarna inte få lämna landet utan regeringens eller myndigheternas tillstånd?

Herr DICKSON (kort genmäle): Herr talman! Jag är angelägen att beklaga, att det yttrande jag fällde kom att syfta på styrman Larsson. Det berodde på en missuppfattning av mig. Jag är glad att hans excellens utrikesministern gjorde detta påpekande. Jag ville emellertid själv också framföra detta beklagande.

Herr LAGER: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av det anförande som herr Hallén höll. Han refererade till en resa till Polen för ett par, tre år sedan, som han gjorde i sällskap med några andra, och eftersom jag var med i sällskapet, tillåter jag mig göra ett par kommentarer.

Det starkaste intrycket herr Hallén hade fått under denna resa var den skräck svenska sjömän hyste för den polska hamnpolisen. Såvitt jag kan erinra mig — det ligger ju inte så förfärligt långt tillbaka i tiden — vore vi ganska litet i kontakt med svenska sjömän. Vi hade mera kontakt med polska myndigheter och med de svenska konsulära och diplomatiska representationerna i Polen. Vi gjorde, såvitt jag kan minnas, bara ett enda besök ombord på ett svenskt fartyg, och dessutom vore vi inbjudna till en middag tillsammans med ett dussin sjömän, huvudsakligen i befälsställning. Det är möjligt att herr Hallén bland dessa träffade någon som levde i skräck för den polska hamnpolisen, men det skulle i så fall inte vara så underligt. En av dem anförtrorde

mig nämligen, att han ansåg det vara demokratisk blödighet att man avskaffat prygelstraffet ombord på fartyg, och hans politiska uppfattning i övrigt var väl i nivå med denna åsikt. Den enda skräck jag kunde finna bland de svenska sjömännen var rädslan för hamnpolisen bland dem som smugglade apelsiner och cigaretter för att byta till sig vodka.

Däremot erkändes det från både polskt och svenskt håll, att förhållandena framför allt i Gdynia inte vore idealiska. Det var bara ett och ett halvt år efter krigets slut, och redan före kriget var ju Gdynia inte den allra bästa hamnstaden. Den hade en stark prägel av nybyggarsamhälle, vilken sedan förstärktes efter kriget med allt vad som följde i dess spår. Både polska och svenska myndigheter vore på det klara med att dessa förhållanden uppmuntrade en del svenska sjömän till diverse eskapader, som de kanske inte skulle företa sig i andra hamnar. Det erkändes också villigt, att hamnpolisen bestod av nyrekryterat folk, som ännu inte fått den skolning och träning som behövdes för det många gånger svåra polisarbetet i hamnarna.

Jag har velat säga detta för att i någon mån ändra det intryck, som herr Hallén, förmodligen med avsikt, vill skapa här. Hur han fått den uppfattningen, att svenska sjömän leva i skräck för den polska hamnpolisen, vet jag inte, men den måste väl ändå ha uppstått efter det han kommit hem från denna resa, ty under den kunde han inte gärna ha bibringats en sådan uppfattning.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Då även jag deltog i den resa till Polen, varom herr Hallén och herr Lager ha talat, må det tillåtas även mig att säga ett par ord på denna punkt.

Det är ju så, herr Lager, att när man gjort en resa, har man kanske lätt att glömma vissa saker, särskilt sådana ting

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

som man vill glömma. Nog har jag en stark känsla av att herr Lager i likhet med oss andra borde ha gjort den iakttagelse, som herr Hallén talade om.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Jag tror det är alldeles överflödigt att här i kammaren ta upp någon närmare debatt rörande herr Johanssons inlägg. Jag nöjer mig, herr talman, med att konstatera, att det visar, att herr Johansson och hans kommunistiska vänner äro säkra på att allting som sker i det diktaturstyrda Östeuropa är idealiskt, inte bara behandlingen av svenska sjömän utan också, som vi veta från andra tillfällen, det s. k. rättsväsendet med dess terror och utrensningar. Allt detta möter från kommunistiskt håll endast applåder.

Jag tycker herr Johansson och hans vänner borde betänka, när de ställa sig bakom allt som görs i dessa länder, att de kunna vakna en dag, kanske redan i morgon, och finna, att de personer förklarar vara historiens största förbrytare, som nu få det betyget av kommunisterna, att ingenting som de ha ansvaret för kan kritiseras.

Herr Johanssons anförande innebär kort sagt en enda sak: att de svenska kommunisterna göra vad de kunna för att försvaga effekten av de åtgärder, som de svenska myndigheterna vidta och som den svenska opinionen har ställt sig bakom, för att skydda svenska medborgares rättigheter, aktioner, bakom vilka stå det svenska sjöfolkets egna organisationer. Lyckligtvis, herr talman, kunna de svenska kommunisterna inte göra någonting väsentligt för att skada den verksamhet, som bedrivs för att skydda svenska intressen. Alla veta var vi ha kommunisterna när svenska medborgares intressen kräva kritik mot diktaturerna i öster.

Herr **JOHANSSON** i Stockholm: Herr talman! Herr Ohlin gav en direkt

vrångbild av hela vårt framträdande här. Jag har med den deklaration jag gav i början av mitt första anförande tydligt ställt mig bakom varje åtgärd från Sjöfolksförbundet och utrikesdepartementet, som avser att rätta missgrepp mot reglerna om svenska sjömans rätt i främmande hamnar, oavsett i vilket land de begås.

Vad jag gjorde var emellertid att skilja mellan vad som verkligen förekommit och de groteska överdrifter, som pressen har givit, och de äro inte de enda. En gång läto t. ex. de svenska tidningarna en hel båt komma bort i Polen utan att det var någon borta. Dagens Nyheter serverade en gång en historia om hur en svensk sjöman blivit misshandlad i en polsk hamn med beskrivning på hur misshandeln gått till. En undersökning visade emellertid, att sjömannen aldrig varit i Polen. Han hade fått 15 kronor av Dagens Nyheter för att berätta rövarhistorien. När sådant förekommer måste man göra skillnad mellan dikt och verklighet.

Jag behöver icke göra upp någon sådan taktisk marschplan, som hans excellens utrikesministern förutsatte. Vad jag sade i början ha vi alltid sagt, och det komma vi alltid att säga. Vi ha samma uppfattning som sjöfolkets organisationer, vilka företråda sjöfolkets legitima intressen i alla länder.

Med anledning av att herr Dickson meddelat, att han förväxlat Whegst och styrman Larsson, vill jag påpeka, att jag tillskrev dessa ord Whegst och icke styrman Larsson.

Herr Undén ställde till mig en fråga, huruvida vi anse det vara en normal och riktig regel att folk inte skall få fara utomlands. I normala tider bör det inte vara så, men det kan förekomma under en övergångstid i länder som varit med i kriget, som blivit värre härjade än de flesta andra och där det har förekommit en trafik av det slag vi ha givit exempel på. Men så ha vi

Svar på fråga ang. upplysning om vilka åtgärder, som vidtagits till skydd för svenska sjömän i polska hamnar, m. m.

också haft det i Sverige under krigstiden, herr Undén. Det har förekommit att svenska medborgare inte fått fara utomlands, och det förekom till och med att ledamöter av den svenska riksdagen inte fingo utlandspass under krigsåren.

Herr Ohlins beskrivning av min ställning är i detalj fullkomligt falsk. Jag har försökt redogöra för vad som verkligen har hänt, att dra fram fakta. Jag har sagt, att av 20 000 sjömän ha 22 blivit anhållna. Sådant händer också i alla andra hamnar i världen. Jag tror inte procenten är hög i de polska hamnarna jämfört med Antwerpen, Marseille eller till och med en så stillsam stad som Köpenhamn. En jämförelse skulle säkert vara ganska intressant.

Till slut vill jag i anledning av herr Halléns anförande konstatera, att herr Hallén inte med ett enda ord ens försökt beröra det material jag lagt fram. Han bara gled undan och talade om någonting annat. Herr Hallén sade sig tro, att om en polsk sjöman i en svensk hamn handlat som Whegst, skulle han få 15 kronors böter. Herr Hallén är expert på grundlagen, men strafflagens enklare paragrafer tycks han känna dåligt till. Så billigt är det inte att slå en svensk polis och kalla honom för svin.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag förmodar kammaren håller mig räkning för att jag inte försöker i detalj gå in på denna detaljrika beskrivning av övergrepp mot polska sjömän, med vilken herr Johansson var laddad. Hans excellens herr utrikesministern kunde ju vitsorda, att det var okända saker, som i varje fall inte beivrats från polska utrikesministeriets sida. Det slags bevismassa, som herr Johansson tillåter sig föra till togs här i riksdagen, är ju för övrigt sådant, att det måste anses höra till intellektuell hederlighet att inte beröra det. Det är klart att man

inte tar upp t. ex. herr Johanssons upplysning att Dagens Nyheter betalar 15 kronor för lögnaktiga rövarhistorier till prövning här i riksdagen.

Han excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDÉN: Herr talman! Jag konstaterar, att herr Johansson inte vill uttala sitt gillande av allmänt utreseförbud annat än under en övergångstid, och vidare jämförde herr Johansson de nuvarande förhållandena med förhållandena under krigstiden, vilket kunde tyda på att han anser den nuvarande tiden jämställd med krigstid. Han betraktade det emellertid inte som något definitivt paradistillstånd att ett land är omgärdat med dylikt stängsel.

Beträffande herr Johanssons jämförelse med förhållandena i andra länder vill jag säga, att sjöfolkets egen organisation väl ändå har en viss uppfattning om huruvida det är någon olikhet eller inte. Organisationen har ju rentav velat ifrågasätta om medlemmarna kunna taga tjänst på fartyg i polentrafik, om det inte blir en större rättssäkerhet i de polska hamnarna.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Jag begär inte att herr Hallén skall känna till detaljerna i fråga om Dagens Nyheters artikel, men jag konstaterar att Dagens Nyheter själv inte försökt bestrida vårt återgivande av sjömannens egen berättelse.

I övrigt skall man inte göra hårdragna jämförelser mellan ett land som haft fred i 135 år och länder som gått igenom vad Polen har fått gå igenom. Beträffande Polen finns det för övrigt tiotusentals människor som resa den andra vägen tillbaka.

Herr Hallén försöker liksom utrikesministern att framhålla det som någonting anmärkningsvärt, att polska legationen inte påtalat de fall jag nämnde. Nej, det har den inte gjort, därför att polska regeringen inte använder den

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

svenska pressens metod att generalisera undantagsfall. Det vore nyttigt om svenskarna inte heller gjorde det i fråga om Polen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr von Seth till mig riktat följande fråga:

Är statsrådet beredd att uppdraga åt fiskeristyrelsen och medicinalstyrelsen att *dels* företaga undersökningar om de hygieniska vådorna av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag, *dels* framlägga förslag till praktiska åtgärder häremot?

Med anledning härav får jag anföra följande.

Jag skall här inte ta upp tiden med att redogöra för de bestämmelser, som nu gälla om skydd mot förorening av vattendrag, eller för de organ, som ha tillsynen över att dessa bestämmelser efterlevas. Jag skall endast erinra om att bestämmelserna i huvudsak grunda sig på beslut, som fattades vid 1941 års riksdag. Den nuvarande organisationen av tillsynsverksamheten överensstämmer likaså i huvudsak med vad som beslöts vid 1941 års riksdag, med den skillnaden att den ursprungligen självständiga s. k. fisketillsynsmyndigheten numera utgör en del av fiskeristyrelsen och vidare erhållit en viss personalförstärkning.

Herr von Seth utgår i sin interpellation från att föroreningen av våra vattendrag och sjöar genom avledande av klokvatten och industriellt avlopps-

vatten skulle ha ökat under de senare åren. Jag måste ge herr von Seth rätt i detta. När riksdagen år 1941 behandlade frågan om åtgärder mot vattenföroreningar uttalades visserligen, att sådana åtgärder skulle genomföras först efter hand. Man avsåg, enligt vad chefen för justitiedepartementet framhöll, att, i den mån så var möjligt och rimligt, successivt avhjälpa förefintliga missförhållanden samtidigt som uppkomsten av nya olägenheter i görligaste mån skulle förhindras. I själva verket förefaller det emellertid vara så, att man inte ens lyckats hindra en ökad förorening av sjöarna och vattendragen. Detta är enligt min mening mycket otillfredsställande.

Anledningen till denna ogynnsamma utveckling är inte den, att reningsproblemen inte äro tillräckligt klarlagda tekniskt och ekonomiskt sett. Dessa problem ha nämligen behandlats ingående i olika sammanhang. Likaså är man säkerligen fullt på det klara med vådorna av den ökade föroreningen. Jag anser det därför inte nödvändigt att sätta i gång någon särskild utredning om dessa vådor. Däremot anser jag självfallet — och det är väl också den saken som herr von Seth egentligen åsyftar — att det är angeläget att man skall hindra att föroreningen av sjöarna och vattendragen ökar ytterligare, och likaså att man så snabbt som möjligt skall kunna förbättra förhållandena på detta område.

De lagbestämmelser, som finnas om skyldighet att vidtaga åtgärder mot vattenförorening, anses, enligt vad jag inhämtat, i materiellt avseende vara på det hela taget tillfredsställande. Orsaken till den ogynnsamma utvecklingen får nog i stället sökas på annat håll. Den viktigaste anledningen är, såvitt jag förstår, att byggrestriktionerna under de senare åren hindrat ett anläggande och förbättrande av reningsverk i önskvärd omfattning. Investeringsbe-

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

gränsningen under dessa år har inneburit en ganska kraftig nedskärning av de belopp, som fått användas för vatten- och avloppsanläggningar. Inom den disponibla ramen har man av naturliga skäl måst sätta de nytillkomna tätbebyggelsernas anspråk på vatten och avlopp i främsta rummet. Uppförandet av reningsanläggningar för avloppsvattnet har däremot i stor utsträckning måst ställas på framtiden. De hälsovårdande myndigheterna, närmast länsstyrelserna, ha i enlighet härmed i ett stort antal fall måst avstå från att hävda de krav på omedelbart utförande av reningsanordningar för samhällenas avloppsvatten, som de under normala förhållanden jämlikt hälsovårdsstadgan skulle ha framfört. En förbättring av möjligheterna att få utföra reningsanläggningar är helt beroende på i vad mån det samhällsekonomiska läget ger utrymme för större investeringar. En lättnad i detta avseende är det mest effektiva medlet att nå den erforderliga saneringen. Vissa lättnader på investeringsfronten ha ansetts möjliga för det kommande året. Därvid bör även det nu berörda området kunna räkna med att bli föremål för prövning. Jag är emellertid inte beredd att göra något uttalande om möjligheterna till en ökning eller om storleken av en sådan ökning.

Det bör inte heller förbises, att den personal, som står till förfogande för tillsynen, är ganska knappt tillmätt. Detta underströks redan av 1941 års riksdag, fastän man i dåvarande läge inte ansåg sig kunna förorda någon utvidgning i förhållande till vad departementschefen föreslagit. De utvidgningar, som därefter företagits, ha inte inneburit någon slutgiltig lösning. Fiskeristyrelsen har emellertid i sina förslag till anslagskanden för budgetåret 1950/51 upptagit vissa förstärkningar av styrelsens tillsynsavdelning, i fråga om både personal och utrust-

ning. Jag är inte heller på denna punkt beredd att nu göra några bestämda uttalanden. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att det skall visa sig möjligt att få till stånd åtminstone en del av dessa förbättringar.

Med det nu sagda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter yttrade:

Herr von SETH: Herr talman! Till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet skall jag anhålla att få framföra mitt tack för detta utförliga svar på min interpellation angående vattenföroreningarna.

Sedan interpellationen lämnades, har det inträffat flera händelser, som gjort denna fråga angående förorening av våra vattendrag, sjöar och kuststräckor kanske ännu mer aktuell, och jag vågar, herr talman, påstå, att denna fråga i dag i vårt samhälle är mycket aktuell. Den berör inte bara våra större och mindre städer, utan den berör vårt samhälle över huvud taget. Den berör landsbygden, den berör alla de människor, som för sin rekreation söka sig ut i naturen, den berör våra badmöjligheter och dylikt. Jag skulle vilja säga, att i vanliga fall brukar jag söka fatta mig kort och koncentrerat här i riksdagen, men på grund av detta ämnes stora vikt hoppas jag att kammaren tillåter att jag dröjer någon stund vid en del synpunkter, som jag vill lägga på denna fråga.

Det låter paradoxalt då man säger, att samtidigt som hygienien i vårt samhälle och våra bostäder förbättras, så försämras vattnet allt mer i sjöar och vattendrag, ja, till och med utmed våra kuster. Statsrådet Sträng gav mig rätt i att föroreningen har ökat under åren, och statsrådet anser också, i den mån jag tyder svaret rätt, att man inte lyckats hindra ens att föroreningen av sjöar och vattendrag ökas.

Statsrådet anser emellertid att nuva-

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

rande lagbestämmelser i stort sett äro tillfredsställande. För min del har jag mycket noggrant studerat dessa frågor, och jag kommer då till samma resultat som statsrådet, att om man tyder lagar och förordningar på detta område — jag kommer litet senare tillbaka till detta — så är det nog tillfyllest med vad som finns, men tillämpningen övervakas inte tillräckligt, och säkerligen behövs det på olika områden en del kompletteringar. Statsrådet gav mig rätt i att byggrestriktionerna ha utgjort ett hinder för utförande av reningsanläggningar och reningsverk, och statsrådet pekar också på att fiskeristyrelsens tillsynsnämnd, när det gäller anslags sökanden för budgetåret 1950/51, har upp-tagit önskemål om förbättringar både i fråga om personal och utrustning.

Om man går något tillbaka, skall man finna att när det gäller fisket har man sedan många år varit orolig för de försämringar, som ägt rum av vattnet i våra vattendrag, och för den fiskdöd, som förekommit på många platser. Det underliga är att även om man söker rensa avlopp med grävskopor och dylikt, som man exempelvis gjort i Kävlingeån i Skåne, inträffar det förhållandet, att trots detta blir inte vattnet renat utan fiskdöden fortsätter ännu mera. Man har nu kommit till insikt om att det beror på att samtidigt som man rensat och gjort rätningar och dylikt har man tagit bort vegetationen vid stränderna och under vattnet, och man har även tagit bort en del av det liv, som fanns i ån. Därigenom har vattnet blivit mera sterilt, och den biologiska reningen kan inte fortsätta. Om jag håller mig till fisket, ha klagomål anförts under många år och kanske fått sitt starkaste uttryck genom intervjuer och debattinlägg från ordföranden i Svenska insjöfiskarens centralförbund. Han har uttalat, att total förstörelse hotar Örebro läns alla vattendrag. Det är inte bara fråga om Hjälmaran och andra

större sjöar, utan vattendragen i Örebro län över huvud taget äro utsatta för vattenföroreningar, varigenom fisket går mot sin undergång.

Ser man vidare efter vad som har hänt och går litet tillbaka i tiden, finner man, att det höjts många klagomål från Örebro och Västmanlands län. Värings fiskerivårdsförening vände sig den 15 augusti 1948 till den avdelning av fiskeristyrelsen, som har med statens fiskeriförsök att göra, och begärde hjälp till en undersökning angående föroreningar från ett pappersbruk, som släppte ut sitt avfallsvatten i sjön Väringen. Jag säger inte detta för att klandra fiskeristyrelsen utan endast för att visa att styrelsen, i synnerhet tillsynsavdelningen och statens fiskeriförsök, har sådan brist på personal och materiella resurser, att den endast i ytterst ringa utsträckning kan tillgodose sådana önskemål. Byråchefen Alm har också påpekat, att bästa sättet att få en snabb ändring är att göra en framställning till vattendomstolen om skadestånd, men enligt min mening och deras förmenande, som ha med denna fiskerivårdsförening att göra, borde fiskeristyrelsens tillsynsavdelning ges sådana resurser, att den kan gripa in snabbt och om möjligt träda hjälpande emellan.

Under den gångna sommaren har uppmärksamheten riktats inte bara på olägenheterna för fisket av föroreningar av vattendrag utan även på de skadliga verkningarna på dricksvatten samt vatten, som är avsett till disk, matlagning och bad. Landshövding Thomson intervjuades i en tidning den 11 januari 1949 och uttalade där, att man tidigare tydligen inte haft uppmärksamheten tillräckligt fäst på i hur stor utsträckning vattenförorening verkligt förekommer.

Läser man vidare i denna intervju med landshövding Thomson angående tillståndet i Malmöhus län, finner man

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

att den ena sjön efter den andra, det ena vattendraget efter det andra förorenats, så att även fisket blivit, om icke totalt fördärvat så dock lidande i hög grad. Dessa föroreningar ge därtill upphov till spridande av epidemier och sjukdomar. Jag skulle vilja erinra om hur en ledamot av denna kammare, som är stadsläkare i Malmö, måst med allvar gripa in, när det gällt dricksvattnet i Malmö, för att söka få bukt med den elakartade barnförlamningsepide-mi som där utbrutit.

Ser man efter vad sakkunskapen säger i hithörande spörsmål, finner man bl. a. att professorn vid lantbrukshögskolan Herman Flodkvist anser, att en vetenskaplig forskning i ökad omfattning bör igångsättas för klarläggande av förloppen vid spillvattnets rening. Vidare förordar han, att ökade anslag ges för att man vid den ena eller den andra institutionen skall kunna företaga vidare forskningar i dessa avseenden. Ett mera temperamentsfullt uttryck, som säkerligen har en ganska bister bakgrund, använde professor Louis Backman enligt en tidning den 20 maj i år. Han gav saken en något tillspetsad form då han uttalade, att ungefär halva svenska folket dricker kloakvatten. Professor Backman ansåg, att man borde ordna laboratorier vid våra vattenverk, men han efterlyste framför allt ett centralt forskningsinstitut med enbart vattenbehandlingsfrågor på sitt program. Just i dagarna har statens folkbadsutredning i skrivelse till inrikesministern framhållit angelägenheten av att vi i vårt land få till stånd grundliga undersökningar beträffande vattenföroreningarna och badvattnens beskaffenhet och lämplighet. Vi ha flera ledamöter i denna kammare som äro ledamöter i folkbadsutredningen. Jag är icke bara förvissad om utan vet, att de med största intresse följa denna skrivelses öden och taga del av hur statsmakterna skola ställa sig, när det

gäller att på bred basis och på lång sikt ordna med undersökningarna vid våra förorenade vattendrag.

Statsrådet Sträng säger, att 1941 års lagstiftning på det hela taget är tillfredsställande. Jag förstår statsrådet så tillvida, att om man ser på lagens tekniska utformning, man icke har så mycket att anmärka. De bestämmelser som finnas äro intagna i hälsovårdsstadgan och i vattenlagens 8:e kapitel, där vissa paragrafer särskilt handla om kloakvatten och industriellt avloppsvatten. Men det är, som jag sade i början av mitt anförande, i lagens tillämpning det brister. Denna beror på hur stort våld man vill använda. Ty det är självklart, att anläggandet av dessa reningsverk kräver stora summor och ställer kommunernas ekonomi på hårda prov. Och även om man icke går så hårt fram mot kommunerna, ställes i varje fall vissa industriens och nya företags ekonomi på hårda prov. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att möjlighet beredes de olika myndigheterna att samarbeta vid lösandet av dessa ytterst viktiga problem och att man på regeringshåll tillser, att åtgärder vidtagas så att lagen tillämpas i rätt anda.

Jag har mycket noga läst igenom 1941 års lag och andra lagutskottets utlåtande nr 12 vid 1941 års riksdag, och jag kan icke annat än ge statsrådet Sträng rätt i att man följt lagen, detta delvis på grund av att man då var inne på så att säga jungfrulig mark och icke ville använda större våld än nöden krävde. I vissa fall äro lagens uttryck alltför vittomfattande, icke tillräckligt koncisa och preciserade. Det gör att vissa provinsialläkare enligt min mening ha en ganska vid marginal, när de skola handha dessa frågor. Det kan också många gånger verka irriterande för kommunalmännen, när de finna att vissa provinsialläkare äro hårda och vilja tyda lagen på ett sätt medan andra släppa

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

efter litet mer och icke lägga så stora bördor på kommunerna.

Jag skulle också vilja peka på att lagstiftningen i ett annat fall ingalunda är tillfredsställande. Det är i fråga om procenten för de föroreningar, som man tillåter för dricksvatten och badvatten. I England har man en procent av 4 mg per liter, i Danmark 5 mg, procentsatser som äro helt andra än dem vi tillämpa i vårt land. Danmark har för övrigt gått i täten när det gäller dessa problem och insett nödvändigheten av att ett organiserat forskningsarbete igångsättes. Man håller där på att bygga upp en fast organisation just för hithörande ting. Föreståndaren för limnologiska institutet i Lund, dr Sörensen, har vid flera tillfällen pekat på att det hos oss saknas en målmedveten forskning på området och framför allt ett målmedvetet samarbete. Han framhåller, att det icke bara är för läkarna utan också bakteriolegerna och hygienikerna, geologerna, limnologerna och teknikerna som möjligheter böra beredas att gemensamt utföra forskningar och gemensamt föreslå åtgärder.

Jag är fullt medveten om att åtgärderna kunna vara ganska kostsamma, och jag är också på det klara med att de ingalunda kunna genomföras ens under de närmaste åren. Men jag skulle ändå vilja understryka, att lagstiftningen skulle kunna skärpas något och att framför allt lagens tillämpning skulle kunna göras effektivare. Vad beträffar de åtgärder som skulle kunna tänkas göras nu och som jag föreslagit skulle hänskjutas till en utredning — dock icke till nya utredningsmän utan till medicinalstyrelsen eller fiskeristyrelsen — vill jag säga, att vare sig denna utredning kommer till stånd eller ej uppdrag i saken bör ges åt någon viss institution. Jag har för min del tänkt mig att statens institut för folkhälsan skulle kunna ha en uppgift att fylla härvidlag. Jag är medveten om att

detta institut är överhopat med ärenden, framför allt med undersökningar rörande prov som på privat väg sändas in, och jag vill icke säga att det är det allena saliggörande, att möjlighet beredes just detta institut att igångsätta undersökningarna, men jag vill ändå peka på att i en eller annan form en eller annan institution, där givetvis fiskeristyrelsens tillsynsnämnd skall vara representerad, ett samarbete mellan olika teknici och experter bör igångsättas.

När vi, herr talman, i vårt land, som anses ha en hög hygienisk standard, vittaga dyrbara anordningar för att få till stånd sjukvårdsinrättningar av olika slag, epidemisjukhus, sanatorier o. s. v., när vi skaffa städerna luft genom anläggande av öppna platser och parker, som kallas för städernas lungor, när vi hänvisa fabriker och industrier till platser utanför samhällena och vid sidan om allfarvägarna, då skapa vi hygieniska förhållanden för vårt svenska folk. Vi inse naturens betydelse för människornas välbefinnande och hälsa. Kanske icke minst nu, när landsbygden avfolkas och allt fler människor trängas ihop i städer och samhällen, är en orörd och obesmittad natur av största betydelse för människornas rekreation och psykiska välbefinnande. Vi behöva vatten både invändigt och utvändigt. Och när nu genom den utvecklade tekniken allt fler vatten bli förorenade, borde väl också teknikens framsteg göra det möjligt att rena vattnen.

Det är många städer som brottas med detta problem. Icke minst är detta fallet i Malmö. Alldeles nyss hade jag ett meddelande från staden Enköping, där man ivrigt längtar efter den timme, då man får byggnadstillstånd för det reningsverk, som man så mycket väntat på. Enköping genomflytes av en å, som är starkt förorenad och vid denna tid av året sprider en synnerligen dålig lukt. Det har där gjorts en privat

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

gallupundersökning, och av samhällets 10 000 invånare jämte den kringliggande landsbygdens är det icke mindre än 7 500 personer, som ha skrivit under en petitionslista med begäran om snabba åtgärder. De kommunala myndigheterna ha icke låtit något komma sig till last. Allting är färdigt, pengar finnas och ritningar finnas. Man väntar endast på att man skall få byggnadstillstånd för att kunna uppföra reningsverket. Läkarna vid landstingets sjukvårdsinrättning i Enköping förklara, att de hygieniska förhållandena bli olidliga, om man icke får det efterlängtade byggnadstillståndet snart.

På detta för folkhälsan mycket viktiga område kunna åtgärder vidtagas på både kort sikt och lång sikt. Vad åtgärderna på kort sikt beträffar, är jag tacksam för statsrådet Strängs uttalande om att han hoppas att antalet byggnadstillstånd för reningsanläggningar skall kunna utökas. Jag får uttrycka den förhoppningen, att statsmakterna måtte se till att byggnadstillstånden i fråga om dessa viktiga anläggningar icke bli för få och att de ges till samhällen och städer, som verkligen äro i stort behov av dylika anläggningar.

De åtgärder man redan nu gått in för — statsbidrag till vatten och avlopp — äro givetvis välbehövliga, och det är av vikt att man fortsätter på den vägen. Vidare vill jag varmt tillstyrka fiskeristyrelsens äskanden för budgetåret 1950/51 när det gäller förstärkning av styrelsens tillsynsavdelnings personal och utrustning.

Detta är emellertid åtgärder på kort sikt. I fråga om åtgärderna på lång sikt anser jag att man kanske bör skärpa lagen så hårt, att man i vissa fall utfärdar förbud för industrianläggningar att släppa ut avfallsvatten. Det är möjligt, att man måste gå så hårt fram, att man tänker sig rena förbud i detta sammanhang. Jag vill peka på att man redan före kriget i storstaden Berlin

hade anordningar för tillgodogörande av avfallsprodukterna. De tillvaratogs alltså i stället för att släppas ut i vattendragen och kommo jordbruket till godo i form av konstgödsel. Det är stora näringsvärden som på det sättet icke behöva gå till spillo.

Jag vill till slut understryka vikten av att anslag ges för detta forskningsarbete och att det bedrivs i samverkan mellan olika institutioner, olika bakteriologer, hygieniker, limnologer o. s. v. Först då tror jag att man på lång sikt kan komma tillrätta med detta för samhället så ytterst viktiga problem.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Med hänsyn till att herr von Seth uppehöll sig så ingående vid dessa frågor — och det förvånar mig icke, då det är utomordentligt intressanta och viktiga frågor — har jag ett behov av att något fylligare kommentera mitt mycket korta interpellationssvar.

När det gäller frågan om föroreningar i vatten är det — såsom alltid i liknande frågor — två i och för sig förklarliga intressen som stå mot varandra. Det ena intresset representeras av jordbruks- och över huvud taget glesbygdsbefolkningen, den allmänna hälsovårdens, rekreations- och friluftslivets samt naturskyddets målsmän, som vilja bevara vattnet från föroreningar. Det andra representeras av tätorternas och industriernas målsmän, som visserligen principiellt kunna, även de, företräda nyssnämnda intresse, men för vilka alltid den frågan uppställer sig, hur det skall vara möjligt att för rimliga kostnader bli av med avloppsvattnet. Försöket att få dessa intressemotståndningar förenade till något ur samhällelig synpunkt riktigt har, som man finner om man följer ärendets gång tillbaka i tiden, åsamkat en del huvudbry både för regering och riksdag. Den

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

utredning som tillsattes 1935 och resulterade i riksdagsbeslutet 1941, vilket även herr von Seth tangerade, fastställde principiellt, hur man rätteligen borde gå fram för att ordna dessa frågor. Man diskuterade bl. a. möjligheten att upprätta ett centralt institut — något som även föresvävade herr von Seth — men kom så småningom fram till att man borde utmönstra tanken, då ett sådant institut kanske skulle bli litet för stort och för omständligt. Man diskuterade nödvändigheten att sammanföra industriell-teknisk, vattenbiologisk och vattenbakteriologisk vetenskap, vattenkemi, fiskerikunskap m. m. till samarbete på området. Så stannade man för att behålla den nu fungerande tillsynsmyndigheten och göra en reformering och effektivisering av vattenlagen, framför allt dess åttonde kapitel. Men såväl departementschefen som utskottet och riksdagen voro angelägna att understryka, att åtgärderna mot vattenförorening skulle genomföras först efter hand och lämpas efter de rådande förhållandena. Man borde således successivt avhjälpa befintliga missförhållanden. Tillsynsmyndigheten var kanske icke fullt effektiv, menade man, men — som det hette på den tiden liksom i dag — det rådande samhällsekonomiska läget gav icke möjligheter till den utbyggnad man skulle ha önskat. Man underströk också, att det gällde ett område, där det var anledning att gå fram med en viss försiktighet.

Sedan dess har frågan icke alldeles legat i lägervall. Statens institut för folkhälsan, vilket herr von Seth ansåg som ett lämpligt organ för hithörande ärenden, är verkligen intresserat för den, och sedan 1944 har institutet kontinuerligt översynen över reningsbehovet i fråga om avloppsvattnet. Vidare arbetar 1946 års utredning rörande vatten och avlopp även med dessa saker

och beräknas bli färdig med sitt betänkande om några år.

Jag kommer således fram till att lagtekniskt och utredningsmässigt allt är gjort som göras kan på detta område. Att trots detta förhållandena icke äro som de borde vara beror på — såsom jag försökte antyda i mitt svar — att tillsynsmyndighetens personalorganisation och resurser icke räcka till och på den rådande byggnadsbegränsningen, som spelar en avgörande roll härvidlag.

Herr von Seth anförde, och han har sagt detsamma i sin interpellation, att Sverige skulle ligga efter bl. a. England och Danmark på detta område. I dessa länder finnas bestämmelser, icke om föroreningstoleransen av vattnet, utan om den s. k. biokemiska syreförbrukningen. När vi i departementet försökt undersöka vad det skulle ha för effekt att genomföra något liknande här, har bl. a. följande framkommit. I Danmark torde denna bestämmelse hitintills bara ha karaktären av en allmän rekommendation, och dessutom säger man på sakkunnigt håll, att den biokemiska syreförbrukningen, som i nämnda båda länder är reglerad till viss maximiprocent, säger ingenting om en så viktig sak som vattnets bakteriehalt. Det som föranleder, att vattnet är infekterat och omöjligt att använda till dricksvatten eller badvatten, får man alltså ingen som helst upplysning om med liknande bestämmelser. Man säger vidare på sakkunnigt håll, att den biokemiska syreförbrukningen i vissa fall kan vara så låg, att allt organiskt liv dödas genom giffverkningsarna från föroreningarna. Då håller vattnet rent biokemiskt en tillfredsställande procent-sats men är i alla andra avseenden hur ofördelaktigt och ohälsosamt som helst.

Herr von Seth frågar vidare, om regeringen nu är beredd att vidtaga några åtgärder för att vi skola få en bättre

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

tingens ordning på detta område. Ja, i den mån som man kan räkna med ett större utrymme för investeringar, kunna vi väl hoppas på och räkna med en förbättring, men de kommunala myndigheterna stå här i den ställningen, att det gäller att välja mellan två nyttiga och nödvändiga ting, där uppfattningen om angelägenhetsgraden kanske kan vara delad. De ha en viss kvot för sina vatten- och avloppsanläggningar. I kommunerna bildas nya områden av bebyggelse och tätorter, och kommunerna ställas då inför frågan, om den kvot, de ha till sitt förfogande, skall användas till att uppföra ett reningsverk för de redan bebyggda äldre delarna av en tätort i kommunen eller om kvoten skall användas till att förse de nybyggda husen med vatten- och avloppsledningar. I den situationen, när man har haft en liten kvot att röra sig med och haft behov av att för de nybyggda områdena anlägga vatten- och avloppsledningar och dessutom behov av att anlägga reningsverk, är det inte alltför överraskande, om kommunalmännen säga, att i detta predikament är det nödvändigare att få in vatten- och avloppsledningar i de nya fastigheterna och att reningsverket får vänta något år, tills det blir bättre utrymme för detta.

Man kan naturligtvis diskutera, om man skall gå hårdare fram än vad riksdagen ansåg modellen skulle vara, när man diskuterade detta 1941. Skall man säga till de kommunala myndigheterna, att förutsättningen för att de skola få statsbidrag för vatten- och avloppsändamål är, att de i första hand anlägga reningsverk, och att de sedan få vänta med att förse nybyggda fastigheter med vatten- och avloppsledningar? Jag är inte säker på att herr von Seth vill ta den konsekvensen eller tycker, att det vore lyckligt handlat att på det sättet dirigera de kommunala myndigheternas egen bedömning och prövning. Man kan

naturligtvis också komma till rätta med industriella föroreningar genom att brutalt och bestämt säga ifrån, att hädanefter skall det vara förbud för slakterier och mejerier att låta föroreningarna gå ut i åar och bäckar och förorena vattnet. Men därmed tar man också vissa konsekvenser. Man kanske är tvingad till detta, men jag får nog säga, att regeringen måste fundera litet närmare över detta, innan den är beredd att utan vidare följa herr von Seths rekommendation, att här skulle utfärdas ett bestämt förbud, att här skall sålunda det i och för sig prisvärda intresset, att vattnet blir renare, gå före och sedan få industriföretagens ekonomiska kalkyleringar komma i andra hand. Vågar herr von Seth hålla på det, borde jag våga det, och det är tänkbart att jag vid närmare eftertanke kommer fram till detta resultat. Men jag vill här säga, att jag ännu inte tänkt färdigt utan för min del nog behöver ytterligare tid för övervägande.

Jag har velat säga detta som komplettering av mitt interpellationssvar. Herr von Seth och jag äro överens om att det är galet som det är, men hur man än vrider och vänder på saken, kommer man fram till att någon förbättring vinna vi inte, förrän vi få större utrymme i byggnads- och investeringskvoten och förrän vi kunna räkna med att ge fiskeristyrelsens tillsynsavdelning bättre personaluppsättning. Jag hoppas livligt, att det skall bli möjligt. På den sista punkten, där jag har större inflytande än på den första punkten, hoppas jag herr von Seth och jag tillsammans litet längre fram under vårriksdagen 1950 skola få glädjen att kunna göra någonting till fromma för vad vi önska.

Herr HUSS: Herr talman! Som hygieniker vill jag gärna bestyrka riktigheten av den uppgift herr von Seth lämnade,

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

nämligen att frågan om vattenföroreningarna är mycket brännande på många håll och att vi där ha att göra med ett av de största hälsovårdsproblemen för närvarande. Att det dessutom är fråga om ett problem, som i hög grad intresserar fiske och andra näringar, ligger ju också i sakens natur.

I Malmö ha vi, som herr von Seth nämnde, haft speciella svårigheter. De ha dock inte, ännu så länge åtminstone, bottnat i svårighet att få byggnadstillstånd för reningsverk. Vi ha nämligen inte kunnat reglera våra avlopp till Öresund på ett fullständigt sätt, innan stadsplan för Malmö östra hamnområde blivit godkänd, vilket nyligen inträffat.

Herr von Seth berörde den barnförslamningsepide mi, som i år härjat i Malmö, visserligen av relativt lidrig natur men av rätt stor omfattning. Det är alldeles riktigt, att man på senare år alltmer uppmärksammat möjligheten, att barnförslamningen kan spridas även med vatten. Man tror för närvarande, att sjukdomen kan spridas på många olika sätt. Man måste därför i kampen mot barnförslamningen söka ingripa på alla de punkter, där det är sannolikt, att förbättrad hygien kan medföra vissa resultat. Det gjorde det till en plikt för oss i Malmö att om möjligt försöka ingripa i syfte att förbättra dricksvattnets kvalitet genom att klorera vattnet — tills vidare bara grundvattnet. Det är en åtgärd, som kanske kunde förefalla överflödigt. Vidare ha vi måst intaga en varning i dagspressen mot badning i Öresund av den anledningen, att vi inte kunnat garantera, att sjukdomen inte möjligen skulle kunna överföras genom badvattnet.

Det är otvivelaktigt här fråga om ett stort problem även ekonomiskt, vilket berörts av statsrådet och även av herr von Seth. Redan före kriget gjorde doktor Yllner en utredning om vad det skulle kosta att draga fram avlopps- och vattenledningar till de samhällen, som

då behövde det. Han kom fram till en siffra på ungefär 150 miljoner kronor. Justeras denna siffra med hänsyn till penningvärdets fall och behovet av reningsverk, kommer man säkerligen upp till en siffra på flera hundra miljoner kronor, och det är uppenbart, att vi inte under de allra närmaste åren kunna investera så stora summor på detta område. Jag delar därför den uppfattningen, att vi böra om möjligt med något ökade investeringsbelopp, med större belopp än som för närvarande kunnat utgå, söka under en relativt kort, inte alltför lång följd av år avhjälpa de värsta missförhållandena. Det har otvivelaktigt gjorts en hel del på detta område. Det måste erkännas. Vi ha fått särskilda ingenjörer i länsstyrelserna, som utarbetat planer för vatten och avlopp, och flertalet länsstyrelser torde redan nu ha planer färdiga för vad som behöver göras.

När det talas om behovet av ökad personal för tillsynsmyndigheterna, närmast fiskeristyrelsens tillsynsavdelning, vill jag inte underlåta att framhålla önskvärdheten av att man även kunde i någon mån utöka den personal som inom hälsovårdsnämnderna har att göra med dessa uppgifter. Hälsovårdsnämnderna ha ju enligt hälsovårdsstadgan skyldighet att övervaka vattnets kvalitet, inte bara dricksvattnets utan enligt andra författningar även badvattnets kvalitet, och problemet om anställande av hälsovårdsinspektörer, tillsyningsmän inom hälsovårdsnämnderna på landsbygden, är ännu långt ifrån sin lösning. Här är det område, där jag tror att mycket vore att vinna genom att bereda kommunerna möjlighet att, eventuellt med statsbidrag, anställa tillsyningsmän, något som hittills vad beträffar landsbygden endast de största landskommunerna kunnat göra.

Man stöter även på ett annat problem, nämligen hälsovårdstillsyningsmännens utbildning. Denna är för närvarande

Svar på interpellation i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

alltför kort. Den består av en tre månaders kurs vid statens institut för folkhälsan, kombinerad med viss praktisk tjänstgöring, men denna utbildning är inte av tillfredsställande omfattning.

Jag vill sluta med att förena mig med interpellanten i önskemålet, att det måtte bli möjligt att investera ökade belopp på detta område och att ett samarbete också måtte kunna upptas mellan de olika forskningsinstitut och vetenskapsmän, som interpellanten nämnde.

Herr ANDERSSON i Björkäng: Herr talman! Jag har ifrån många håll i mitt hemlän blivit uppmanad att på något sätt ytterligare fästa riksdagens uppmärksamhet på vattenföroreningarna, och när nu herr von Seth kom med sin interpellation, kände jag mig nästan skyldig att ta till orda.

Jag har ju inte samma erfarenhet som han om vattenföroreningarna ifrån avloppsvattnet i städer och samhällen, men däremot känner jag mycket väl till dessa föroreningar ifrån industriella verk. Beträffande Örebro län har det kanske kommit i förgrunden genom Kvarntorp. Det är ju känt, att man där fick åtskilliga föroreningar, inte bara genom vattnet utan också en hel del genom gaser. Där ha dock de skadelidande, skulle jag tro, i rätt stor utsträckning fått ersättning för de skador de lidit, men jag är inte alls övertygad om att de äro nöjda. I vilket fall som helst ha vi i Bergslagen åtskilliga fabriker, som släppa ut avloppsvatten, som förgiftar våra vattendrag. När det blir översvämning på våren, kan man vara övertygad om att gräset på betesmarkerna blir bortbränt. Det händer oftast, att träd, som stå närmast vattendraget, torka, för att inte tala om att fisket, jämväl kräftfisket, är alldeles förstört sedan många år. Inbyggarna i dessa trakter ha fått finna sig i att deras möjligheter att fiska helt och hållet tagits

bort utan att de fått den ringaste ersättning för detta.

Jag fäste mig vid herr von Seths uppgift, att Väringens fiskevårdförening inte har kunnat få begärd hjälp, jag tror det var hos fiskeritillsyningsmyndigheten, utan att denna har hänvisat föreningen att hos vattendomstol söka rättelse. Ja, herr talman, det är inte så rasande gott för några strandägare att ge sig i kast med uppgiften att försöka slåss med en storindustri, som har möjligheter att få de bästa advokater till sitt förfogande, helst som dessa advokater inte heller äro så särskilt snälla. Jag har belägg för den saken. Vi voro några stycken strandägare utefter Hörksälven, som tyckte det var synnerligen orättvist, att vi inte skulle ha möjlighet att fånga kräftor och fisk i vår älv lika väl som man i den älv, som går parallellt några kilometer därifrån, hade den möjligheten. De hade inga industrier utefter sin älv under det att vi hade det. Vi tyckte, att vi borde kunna få rättelse, och vi passade på, när man från industrihall begärde att få släppa ut industriellt avloppsvatten. Man begärde det hos österbygdens vattendomstol, och då passade vi på att protestera. Vi sade, att vi inte längre ville finna oss i att vårt fiske skulle förstöras, och vi begärde ersättning för förlusten av detta fiske för tio år tillbaka och framåt i tiden, tills denna industri återställt vattnet i sådant skick, att fisk och kräftor kunde trivas där. Vi blevo åtskilligt förlöjligade vid den vattendomstolen av bolagets advokat. Nu togo vi det inte så hårt, men jag är övertygad om att det stora flertalet av befolkningen på landsbygden inte gärna tar risken att gå upp mot en industri och söka sin rätt. Man vågar inte. Man är rädd för de utgifter det kan komma att medföra, och man har inte möjligheter att själv föra sin talan på det sätt den egentligen skulle skötas.

Det var en annan sak jag fäste mig

Omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat.

vid, nämligen att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, när han talade om industrier, endast talade om slakterier och mejerier. Jag tror, herr talman, att den sortens industri kanske gör minsta skadan i detta fall. Däremot skulle jag i första hand vilja vända mig mot sådana industrier som pappersbruk och verk där man utvinner metaller ur viss malm. Avfallet därifrån förstör allt levande i vattendragen som kommer i dess väg.

Jag ber om ursäkt, herr talman, för att jag har tagit kammarens dyrbara tid i anspråk, men jag tyckte, att jag borde säga detta, därför att man begärt det på flera håll i min landsända.

Herr von **SETH**: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag vill framföra mitt tack för att vi fingo debattera denna enligt min åsikt mycket viktiga och opolitiska fråga vid ett tillfälle, då vi hade tid. För det andra skulle jag vilja med tillfredsställelse notera statsrådets förväntan, att fiskeristyrelsens anslagsäskanden angående dess tillsynsnämnd för nästa budgetår bli beaktade, och jag hoppas, att den får den förstärkning i fråga om personal och utrustning som är nödvändig. Till slut skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att statsrådet ville medverka till att de, som nu stå i begrepp att bygga reningsverk och endast invänta byggnadstillstånd, skola, i den mån det låter sig göra, få sådant tillstånd.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att herr Andersson i Björkäng uttalade sin förundran över att jag, när jag talade om industrierna, endast nämnde slakterier och mejerier. Jag skulle naturligtvis kunna stå till tjänst med att räkna upp hela raden av alla de industrier det här kan bli fråga om, om så skulle önskas. Men jag nämnde speciellt slakterier och mejerier därför, att för dessa in-

dustrier är det särskilt besvärligt att i en hast mobilisera det kapital, som är erforderligt för att bygga de för industrierna många gånger dyra reningsanläggningar, som skulle bli nödvändiga, ifall man helt enkelt dekretade, att från och med ett visst datum skall det vara förbjudet att släppa ut avfallsprodukter utan ha renat dem. Det var bara det jag ville ha sagt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 218, med förslag till förordning om särskilt anstånd med inbetalning av kvarstående skatt på grund av 1949 års taxering.

§ 5.**Omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 132 framlagda förslag angående omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **DAHLGREN**: Herr talman! Utskottets hemställan innebär i vissa fall ganska betydande löneförhöjningar till tjänstemän, som egentligen ha ett enda arbete, nämligen att utkvittera den lön, som här föreslås bli reglerad. Det är klart, att det måste för alla dem, som äro ute i det produktiva livet och för denna sin insats fått en i många fall alldeles för knapp lön, förefalla egendomligt, att nödgas samtidigt som de trots en ökad produktion inte ha möjlighet att avtalsenligt öka sina löner konstatera, att riksdagen i fråga om tjänstemännen på indragningsstat är

Omreglering av vissa avlöningsförmåner å indragnings- eller disponibilitetsstat.

beredd att ge löneökningar, t. o. m. ganska betydande sådana. Det är ju här fråga om löneökningar på ända upp till 3 800 kronor per år. Det sker samtidigt som man inte bara rekommenderar utan i praktiken också omsatt det vi kalla lönestopp.

Den kommunistiska gruppen har ju ej haft möjlighet att i utskottet följa behandlingen av denna fråga, varför det är omöjligt för mig att yttra mig, huruvida dessa förhöjningar kunna anses skäligen. Jag kan inte yttra mig om den prövning, som utskottet verkställt, och jag vet ej vilka utredningar utskottet införskaffat. Jag kommer därför inte att taga upp någon diskussion, huruvida de föreslagna löneökningarna kunna anses skäligt avvägda, som det brukar heta. Lika litet kommer jag att diskutera, huruvida löneökningarna kunna anses utgöra ett hot mot den s. k. samhällsekonomiska balansen, som man åberopar, då arbetarna begära ökad lön.

Jag har begärt ordet endast för att konstatera att de ekonomiska balanskonstnärer, som vi ha här i vårt land, inte äro konsekventa i sina handlingar. Jag kan för min del inte anse det konsekvent, att dåligt betalda arbetare alltid skola vara dåligt betalda och att bättre betalda grupper alltid skola vara bättre betalda. Här har man ju genomfört ett lönestopp. Man har gjort precis på samma sätt som tidigare, d. v. s. arbetarna, som frågan berör, ha ej fått yttra sig. Det är de fackliga ledningarna som gjort upp saken med de instanser, som man kan betrakta såsom de avgörande. Det innebär, att dåligt betalda arbetargrupper, såsom sågverks-, trä-, textil-, massa- och pappersarbetare, som ha en genomsnittlig timpenning av 2:10 å 2:50 kronor, ställts inför ett lönestopp, samtidigt som man nu är redo att öka lönerna för vissa tjänstemän *utan arbete*. Deras löner är man nu beredd att öka med lägst 250 kronor och högst 3 800 kronor per år. Jag frågar mig, vad en arbetare, t. ex. en

arbetare inom sockerbruksindustrien, som har 98 kronor 40 öre i veckan att försöka försörja sin familj på, egentligen tänker om denna ekonomiska politik. Han och andra likställda kunna icke förstå annat än att det är en politik i det borgerliga samhällets intresse. Det är en lönepolitik, som är solidarisk med de borgerligas intressen, och inte en sådan solidarisk lönepolitik, som utlovats arbetarna. Jag har inte anledning att i detta sammanhang taga upp någon lönedebatt, eftersom vi rätt snart komma att få en sådan i riksdagen. Men jag tyckte ändå, när jag såg detta utskottsutlåtande, att det var på sin plats att göra en liten erinran.

Vid finansministerns senaste offentliga framträdande, d. v. s. vid storfinansens Västerås-mässa, nämnde han bland annat, att exportprisstegringarna beräknas röra sig om 400 å 500 miljoner kronor. Jag funderade då över hur stor den vinst skulle bli som lämnas ut till kapitalisterna i vårt land. Samtidigt fällde finansministern ett yttrande om subventionerna, vilka vi snart ha att taga ställning till. Han framhöll att subventionerna givetvis inte kunde trola bort importprisstegringen på nära 700 miljoner kronor. Men han tillade — och det är det som är anmärkningsvärt — att det är vackert nog, om vi tack vare subventionerna uppnå en avtalsprolongering.

Jag tycker att det är ett ganska klart besked, som ges Sveriges arbetande folk, nämligen att dessa subventioner, till vilka riksdagen sedan skall ta ställning, lämnas för att bevara lönestoppet. Det ges ingen möjlighet för de avtalsbundna arbetarna — och detta är ju fallet med de flesta — att öka sina löner. Det finns inte ens möjlighet att i avtalet skriva in någonting, som skulle ställa de avtalsenliga lönerna i någotsånär proportion till de utgående lönerna. Inom exempelvis Metallindustriarbetarförbundet, det största fackförbundet i Sverige, utgöra de avtalsenliga

Interpellation ang. utredningen om utbyggnad av de särskilda barnbidragen till änkors och invaliders barn.

lönerna ungefär hälften av de i verkligheten utgående lönerna. Detta är ett förhållande som arbetsgivarna komma att använda sig av ganska snart.

Det besked, som finansministern lämnat, synes oss innebära en ganska klar politik. Det är ett besked om att de fattiga skola få möjligheter att bli ännu fattigare genom att levnadsstandarden sänkes. De rika skola ytterligare berikas genom subventioner. Det är en politik som vi ha lovat Sveriges folk att bekämpa.

Jag har, herr talman, redan sagt, att jag inte haft någon möjlighet att bedöma de saksäl, som kunna anföras för de begärda löneökningarna. Jag kommer således inte att ställa något yrkande. Jag har begärt ordet för att i samband med dessa löneökningar konstatera den inkonsekvens som vidlåder hela stabiliseringspolitiken. Jag konstaterar, att man å ena sidan vägrar arbetarna rätten till en ökning av lönerna, vägrar dem att få del av det mervärde de själva skapat, men å andra sidan inte är rädd för att fatta beslut om ökning av lönerna för folk, som icke utföra något produktivt arbete. Detta är för oss en ytterligare erinran om hur nödvändigt det är att bekämpa en dylik politik.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt i denna fråga med den föregående talaren. Men jag vill erinra om att det har rått ganska stor tveksamhet inom utskottet beträffande det förslag, som här ligger på riksdagens bord. Den proposition det här gäller framlämnades redan under vårriksdagen, men utskottet ville då ha en bättre undersökning om omfattningen och innebörden av det förslag som innefattades i propositionen. Därför blev förslaget bordlagt till höstriksdagen.

Vad gäller själva sakfrågan, så är det

i propositionen framlagda förslaget en följd av den pensionsreform, som riksdagen antog 1947. Genom denna reform kommo en del av de tjänstemän, som voro överförda på indragningsstat, att erhålla betydligt lägre lön än vad de skulle få i pension, när de uppnådde pensionsåldern. Det föreliggande förslaget går ut på att lönen för vissa tjänstemän på indragningsstat skall utgå med samma belopp som den pension, som de komma att erhålla vid uppnådd pensionsålder. Och det är på grund härav som utskottet inte har kunnat intaga någon annan ställning till denna fråga än vad det har gjort. För det skulle väl ändå vara ganska egendomligt om vissa befattningshavare skulle få mer i pension, när de vid 60 eller 65 år uppnå pensionsåldern, än vad de tidigare haft i lön på indragningsstat.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande nr 182, i anledning av väckt motion angående ökat anslag till avlöning av landsfiskaler; och

första lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Interpellation ang. utredningen om utbyggnad av de särskilda barnbidragen till änkors och invaliders barn.

Herr **FRÖDERBERG** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! När

Interpellation ang. utredningen om utbyggnad av de särskilda barnbidragen till änkers och invaliders barn.

i samband med skattereformen år 1947 de skattefria familjeavdragen försvunno vid taxeringen och i stället de allmänna barnbidragen infördes, var det en grupp som kom i ett sämre läge än tidigare, barnen i åldern 16—18 år, vilka på grund av studier eller av andra orsaker inte kunde bidra till sin egen försörjning. Kungl. Maj:t hade dock föreslagit följande: »För barn, som fyllt 16 år och som kan antagas på grund av fortsatt utbildning, sjukdom eller av annan anledning icke kunna genom eget arbete i mera avsevärd mån bidra till sitt uppehälle, må, om barnet ej heller äger egna tillgångar av betydenhet, allmänt barnbidrag utgå jämväl för senare tid än i första stycket sägs, dock längst till och med det kvar- tal, varunder barnet fyller aderton år.»

Utskottet strök dock detta tillägg, och riksdagen följde utskottet.

Jag skall inte nu ta upp till diskussion den motivering, utskottet då anförde för avstyrkandet, utan gå in på en liknande frågas behandling 1948. Detta år motionerade jag om att de *särskilda* barnbidragen för samma kategori barn i stället skulle utgå till 18-årsåldern. Då de särskilda barnbidragen utgå med behovsprövning, skulle detta också ställa sig billigare för staten än utsträckning av tiden för de allmänna barnbidragen.

Men även detta avslogs. Andra lag- utskottet anförde: »De betänkligheter, som vid 1947 års riksdag framfördes mot de föreslagna allmänna barnbidragen till barn i åldern 16—18 år, gälla även det i motionerna framlagda förslaget om de särskilda barnbidragen. Utskottet, som delar dessa betänkligheter, kan därför icke biträda det i motionerna framlagda förslaget.»

Utskottet fortsatte dock: »Det torde emellertid vara tveksamt, huruvida redan vidtagna stödåtgärder i form av

stipendier till studerande ungdom över 16 år och i annan form till sjuka barn i åldern 16—18 år kunna anses utgöra tillräcklig kompensation för barnavdragens bortfallande. En utredning av dessa förhållanden synes böra komma till stånd. Skulle utredningen visa, att redan vidtagna åtgärder i nu angivna hänseenden icke äro tillräckliga, bör förslag om utbyggnad av åtgärderna föreläggas riksdagen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning av frågan i vilken utsträckning för barn i åldern 16—18 år, som på grund av fortsatt utbildning eller sjukdom icke kunna bidra till sitt uppehälle, kompensation i form av stipendier eller på annat sätt erhållits för barnavdragens bortfallande samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda;»

Med stöd av vad ovan anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet i tillfälle att meddela, när den av 1948 års riksdag i skrivelse nr 177 begärda utredningen angående utbyggnaden av de särskilda barnbidragen till änkers och invaliders barn väntas bli förelagd riksdagen?

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 4.31 em.

In fidem
Gunnar Brith.